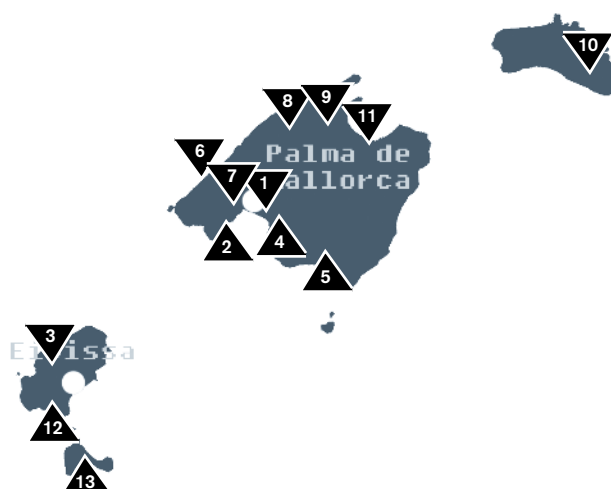

3.11 ILLES BALEARS

▼ PUNTS NEGRES

- (1) Pont d'Inca, Mallorca. Sobreexplotació. Aqüífer fortament salinitzat per Intrusió marina.
- (2) Na Burgesa, Mallorca. Sobreexplotació. Aqüífer fortament salinitzat per Intrusió marina.
- (3) Tots els aqüífer costaners de l'illa d'Eivissa presenten Intrusió marina que penetra fins a 3 km cap a l'interior.
- (4) Aqüífer del Pla de Palma, Mallorca. Intrusió marina, que penetra fins a 7 km cap a l'interior.
- (5) Aqüífer de la Depressió de Camps, Mallorca. Intrusió marina, que penetra fins a 7 km cap a l'interior.
- (6) Municipi de Calvià, Mallorca. Dobla el seu consum d'aigua respecte a la seua població.
- (7) Mallorca. Mal estat de les infraestructures hidràuliques. La xarxa d'abastiment presenta pèrdues superiors al 30%, i arriba al 80% en alguns casos puntuals.
- (8) Serra de Tramuntana, Mallorca. El renoquet balear o ferreret, l'amfibi més amenaçat d'Espanya, en perill per vessaments en els cursos d'aigua estacionals.
- (9) Aqüífer d'El Pla Inca el seu Poble, Mallorca. Contaminació per nitrats >50mg/l.
- (10) Aqüífer de Migjorn, Mallorca. Contaminació per nitrats >50mg/l.
- (11) Aiguamoll de l'Albufera de Mallorca. Parc Natural i aiguamoll RAMSAR. Pressió per actuacions urbanístiques.
- (12) Aiguamoll de les Salinas d'Eivissa, aiguamoll RAMSAR. Explotació salinera actualment abandonada. Recuperació de les condicions naturals de l'aiguamoll. Sols la pressió urbanística pot amenaçar aquest aiguamoll.
- (13) Aiguamoll d'Estany Pudent, Formentera, aiguamoll RAMSAR. Explotació salinera actualment abandonada. Recuperació de les condicions naturals de l'aiguamoll. Sols la pressió urbanística pot amenaçar aquest aiguamoll.

Extensió: 4.968 km ² ⁽¹⁾
Illes: Mallorca (72,6%), Menorca (14 %), Eivissa (10,79%), Formentera (1,64 %), La Cabrera i altres illots (0,97 %) ⁽²⁾
Longitud total de llits: 442 km ³
Longitud de costa: 1.428 km ⁴
Principals poblacions: Palma de Mallorca, Eivissa, Calvià, Manacor, Maó.
Nombre d'embassaments: 2 ⁽⁵⁾

Las condiciones climáticas y geológicas de las islas Baleares hacen que los ríos presenten caudales discontinuos y estacionales (por ejemplo, tras intensas precipitaciones).

CONSUMO

A pesar de no comptar amb rius significatius, l'arxipèlag balear compta amb dos embassaments, Cúber i Gorc Blau (a l'illa de Mallorca), que proporcionen 7,2 hm³/any d'aigua. L'escassa disponibilitat d'aigües superficials ha provocat l'explotació de pous i, en els últims anys, la utilització de la dessalació. Des de la dècada dels anys seixanta s'han perforat a l'arxipèlag més de 40.000 pous dels quals s'han arribat a extraure 270 hm³/any⁽⁶⁾.

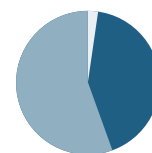
Aquesta situació ha provocat la sobreexplotació de bona part dels seus aqüífers i ha influït molt negativament sobre la qualitat de l'aigua. Així el 43% de les masses d'aigües subterrànies pateixen, com a conseqüència de la sobreexplotació, problemes d'intrusió marina⁽⁷⁾. Un exemple de la pèssima gestió que

s'ha vingut desenvolupant en els últims anys amb l'aigua subterrània ha sigut la dels pous de Pont d'Inca i Na Burguesa (Mallorca). En l'actualitat es troben fortament salinitzats per intrusió marina, per la qual cosa el 1995 calgué posar en funcionament una planta dessalitzadora⁽⁸⁾ a Son Turgues (Son Tugores) que produeix 12 hm³/any. Aquests fenòmens han tingut forta incidència també a Eivissa i Formentera, on actualment un terç de l'aigua urbana procedeix de dessalació d'aigua de mar⁽⁹⁾.

La gestió dels recursos hídrics a les illes Balears s'ha vist molt condicionada per l'increment de la demanda que ha experimentat en els últims anys per l'expansió econòmica i urbanística⁽¹⁰⁾ (actualment és de 270,2 hm³/any⁽¹¹⁾). Açò ha elevat el consum urbà a 154 hm³/any⁽¹²⁾.

ÚS DE L'AIGUA A LES ILLES BALEARS

Agrícola:	41,15%
Urbà	57,08%
Industrial:	1,77%

Font: Direcció General de Recursos Hídrics (2005): Aplicació de la Directiva Marco per a les polítiques de l'aigua en la Demarcació de Balears. Conselleria de Medi Ambient. Govern de Les Illes Balears. 196 p

Municipis com ara Calvià (Mallorca) incrementaren el seu consum d'aigua el doble del que augmentà la seva població⁽¹³⁾. El fenomen es reproduïx en la resta de les illes Balears i està provocant que el consum de recursos hídrics creixi a un ritme dos i tres vegades superior al creixement poblacional. Aquest fet planteja una situació d'insostenibilitat que ha fomentat la posada en funcionament de noves plantes dessaladores per a obtenir nous cabals. De tal manera que, el 2004, el volum d'aigua dessalada a Mallorca augmentà un 18% respecte de l'any anterior⁽¹⁴⁾. Aquesta tendència no sembla que vagi a canviar, ja que estan en projecte quatre noves plantes dessaladores a Andratx i a Badia d' Alcúdia (Mallorca), a Ciutadela (Menorca) i a Santa Eulàlia (Eivissa).

Exemple de la despesa absolutament insostenible són els 21 camps de golf que posseeixen les illes i que consumeixen anualment uns 6,76 hm³/any⁽¹⁵⁾ (encara que algunes fonts extraoficials ho xifren en més del doble). Allò més preocupant és que existeixen altres 13 nous camps en projecte⁽¹⁶⁾. L' Administració balear preveu millorar el proveïment i estalvi

d'aigua amb el Pla Territorial de Mallorca⁽¹⁷⁾. Això no obstant, les actuacions realitzades fins ara (la desaparició de la moratòria urbanística i la construcció de nous ports esportius) són contràries a l'estalvi⁽¹⁸⁾.

A aquesta espiral de nous consums i despeses hem de sumar el mal estat de les infraestructures hidràuliques, les xarxes de proveïment de les quals presenten pèrdues superiors al 30% i inclús arriben en alguns casos puntuals al 80%⁽¹⁹⁾.

La superfície agrícola dedicada a regadiu a Balears ocupa 17.785 ha i consumeix 105,6 hm³/any⁽²⁰⁾. Encara que l'ús d'aigua residual depurada per a reg agrícola ve realitzant-se des de fa anys, El seu ús no deixa de ser anecdòtic. Se suposa que aquestes aigües s'utilitzen també per al reg de parcs, jardins, camps de golf (la legislació balear així ho contempla) i per a la polèmica regeneració de llacunes d'interès mediambiental⁽²¹⁾. Tanmateix, aquestos regs continuen efectuant-se majoritàriament amb aigua de pous.

QUALITAT

Segons els resúmens executius dels articles 5 i 6 de la DMA únicament el 14% de les masses d' aigües subterrànies de l'arxipèlag (ja que no compta amb cursos superficials significatius) podrien complir amb els objectius ambientals de la Directiva⁽²²⁾.

Les dades oficials sobre qualitat de les aigües són escasses. L'Administració balear sols controla els punts que serveixen per a proveïment, o sigui, els

pous d'aigües subterrànies i els embassaments per al proveïment de Palma de Mallorca. De la resta dels rius i torrents, no se'n tenen dades. Els vessaments (sòlids i líquids) que es realitzen als torrents afecten tant la qualitat de l'aigua que discorre per ells com la dels aquífers⁽²³⁾. Aquests vessaments estan posant en greu perill el gripau balear o ferreret, l'amfibi més amenaçat d'Espanya, descobert el 1980 i que viu lligat als cursos d' aigua estacionals en-

caixonats als angostos barrancs de parets verticals que s'han format a la Serra de la Tramuntana, a l'illa de Mallorca.

Encara que les aigües subterrànies són quasi l'únic recurs hídric de les illes, tampoc no se salven de la mala gestió. A la sobreexplotació dels aquífers se suma la important contaminació per nitrats de bona part de les Unitats Hidrogeològiques de l'arxipèlag, amb concentracions que en moltes ocasions superen els 50 mg/l (límit marcat per la Directiva 91/676 i la seva transposició mitjançant el Reial Decret 261/96 per a declarar zona sensible de contaminació) i inclús els 100 mg/l com en Llano Inca, sa Pobla i Migjorn.

La sobreexplotació de les aigües subterrànies, a més, ha provocat la intrusió d'aigua de mar en el subsòl. Aquesta situació afecta tots els aquífers costers de l'illa d'Eivissa, on l'aigua marina penetra fins a 3 km cap a l'interior i a Mallorca, concretament al Llano de Palma i Depressió de Campos, on arriba 7 km terra endins ⁽²⁴⁾.

L'arxipèlag balear compta amb un important nombre de marjals. L'Albufera de Mallorca, localitzada al nord-oest de l'illa, constitueix el millor exemple de zona humida dintre de l'arxipèlag. Actualment, la major pressió que suporten aquestes llacunes es deu a les actuacions urbanístiques. Tanmateix, la seva declaració com a Parc natural i la seva inclusió a la Llista del Conveni RAMSAR l'han frenada. Les salines d'Eivissa i Formentera són un exemple de com l'home pot aprofitar les marjals. L'explotació de les Salines d'Eivissa, d'alguna manera, ha mantingut allunyada la invasió urbanística i, per tant, ha contribuït a conservar aquesta marjal. A l'Estany Pudent existí una explotació salinera actualment abandonada. Açò ha permès que la marjal s'hagi recuperat de forma natural. L'Estany des Peix manté el règim natural. La pressió turística és l'única amenaça que pot afectar el manteniment d'aquestes marjals⁽²⁵⁾.

(Xisca Oliver)

CONCLUSIONS

- ~ La qualitat de l'aigua de la conca és molt deficient, ja que, segons el Govern balear, sols el 14% de totes les masses d'aigua podrien complir els requisits ambientals de la Directiva Marco.
- ~ L'Administració autonòmica tampoc no ha posat remei a la contaminació per nitrats que pateixen els aqüífers de les illes. Aquesta contaminació, conseqüència fonamentalment de males pràctiques agrícoles, està hipotecant ingents quantitats de recursos que podrien destinar-se a altres usos i farien innecessària la construcció d'alguna de les plantes dessaladores projectades.
- ~ Més puntuals, però que també afecten el medi hídic, són els vessaments sòlids i líquids que es realitzen de forma indiscriminada als torrents. Aquests vessaments no sols repercuteixen directament en la qualitat de l'aigua dels llits posant en perill la fauna i flora que habiten en ells, sinó que també afecten els aqüífers.
- ~ Les escasses marjals que li queden a les illes pateixen una greu amenaça per la pressió urbanística, la contaminació i la sobreexplotació dels recursos hídrics.
- ~ Les inversions del Govern balear per a resoldre les fuites a la xarxa de proveïment d'aigua (estimada en més del 30%) no són prioritàries i la reutilització d'aigües residuals és, de moment, anecdòtica.
- ~ La sobreexplotació de les aigües subterrànies és una de les peculiaritats de la gestió de l'aigua a Balears.
- ~ L'important desenvolupament turístic patit per les illes en els últims anys ha provocat que la demanda d'aigua tripliqui el creixement de la població. Açò és fruit de l'insostenible model de desenvolupament socioeconòmic plantejat a l'arxipèlag. La conseqüència més directa d'aquest fet ha sigut una intensa sobreexplotació dels aqüífers, especialment greu en zones costeres, on els processos d'intrusió marina són generalitzats.
- ~ L'arxipèlag compta actualment amb 21 camps de golf, generalment irrigats amb aigües de pous. Altres 13 nous projectes amenacen amb cobrir la geografia balear amb més instal·lacions d'aquest tipus, grans consumidores d'aigua. A açò cal afegir l'alta pressió del sector de la construcció després de la desaparició de la moratòria urbanística.

DEMANDES

El Govern balear ha entregat amb molt de retard els informes dels articles 5 i 6 de la DMA. Si la situació actual no varia serà molt complicat que arribin als objectius fixats per l'esmentada Directiva. És urgent i necessari que:

- ~ L'Administració autonòmica lluiti contra la sobreexplotació dels seus recursos hídrics, tot limitant l'insostenible creixement turístic i urbanístic als recursos disponibles i restringint activitats altament consumidores d'aigües com ara els camps de golf.
- ~ El Govern balear i els diferents Ajuntaments emprenguin millores a les xarxes de proveïment d'aigua potable que presentin importants pèrdues.
- ~ L'executiu solucioni amb mesures efectives la contaminació difusa procedent de vessaments i de les pràctiques agrícoles inapropiades, que estan hipotecant quantitats importants dels recursos hídrics de les illes.

NOTAS

1. Direcció General de Recursos hídrics (2005): Aplicació de la Directiva Marco per a les polítiques de l'aigua en la Demarcació de Balears. Conselleria de Medi Ambient. Govern de Les Illes Balears. 196 p
2. Direcció General de Recursos Hidràulics (1999): Proposta de Pla Hidrològic de les Illes Balears, Memòria. Conselleria de Medi Ambient, Ordenació del Territori i Litoral, Govern Balear.
3. CEDEX (2005): Tipificació provisional de rius. Centre d'Estudis Hidrogràfics del CEDEX.
4. Direcció General de Recursos Hídrics (2005): Aplicació de la Directiva Marco per a les polítiques de l'aigua a la Demarcació de Balears. Conselleria de Medi Ambient. Govern de Les Illes Balears. 196 p
5. Direcció General de Recursos Hidràulics (1999): Proposta de Pla Hidrològic de les Illes Balears, Memòria. Conselleria de Medi Ambient, Ordenació del Territori i Litoral, Govern Balear.
6. Direcció General de Recursos Hídrics (2005): Aplicació de la Directiva Marco per a les polítiques de l'aigua a la Demarcació de Balears. Conselleria de Medi Ambient. Govern de Les Illes Balears. 196 p
7. Direcció General de Recursos Hídrics (2005): Aplicació de la Directiva Marco per a les polítiques de l'aigua a la Demarcació de Balears. Conselleria de Medi Ambient. Govern de Les Illes Balears. 196 p
8. La dessaladora és una planta de tractament d'aigües salobres que s'extrauen d'aqüífers subterranis la qualitat de l'aigua dels quals és deficient per l'alt contingut salí. La dessalinització és un concepte diferent al de dessalació, Aquest últim, produeix aigua dolça a partir d'aigua de mar.
9. Direcció General de Recursos Hidràulics (1999): Proposta de Pla Hidrològic de les illes Balears, Memòria. Conselleria de Medi Ambient, Ordenació del Territori i Litoral, Govern Balear.
10. Direcció General de Recursos Hidràulics (1999): Proposta de Pla Hidrològic de les Illes Balears, Memòria. Conselleria de Medi Ambient, Ordenació del Territori i Litoral, Govern Balear.
11. Direcció General de Recursos Hídrics (2005): Aplicació de la Directiva Marco per a les polítiques de l'aigua a la Demarcació de Balears. Conselleria de Medi Ambient. Govern de Les Illes Balears. 196 p
12. Direcció General de Recursos Hídrics (2005): Aplicació de la Directiva Marco per a les polítiques de l'aigua a la Demarcació de Balears. Conselleria de Medi Ambient. Govern de Les Illes Balears. 196 p
13. Ajuntament de Calvià (2000): Manual d'estalvi d'aigua. Mallorca. 10 p.
14. La dessalinització augmentà un 18% i els aqüífers estan mig plens. El Mundo. 20/04/2005.
15. Direcció General de Recursos Hídrics (2005): Aplicació de la Directiva Marco per a les polítiques de l'aigua a la Demarcació de Balears. Conselleria de Medi Ambient. Govern de Les Illes Balears. 196 p
16. Greenpeace Espanya (2005): illes Balears. Destrucció a tota costa. 66-71.
17. El consum d'aigua creix a un ritme tres vegades superior al de la població. El Dia de Balears. 26/09/2004
18. Greenpeace Espanya (2005): illes Balears. Destrucció a tota costa. 66-71.
19. A Mallorca es perd una de cada tres tones d'aigua potable per fuites a la xarxa. El Dia de Balears. 26/09/2004.
20. Direcció General de Recursos Hídrics (2005): Aplicació de la Directiva Marco per a les polítiques de l'aigua a la Demarcació de Balears. Conselleria de Medi Ambient. Govern de Les Illes Balears. 196 p
21. A Mallorca se perd una de cada tres tones d'aigua potable per fuites a la xarxa. El Dia de Balears. 26/09/2004.
22. Direcció General de Recursos Hídrics (2005): Aplicació de la Directiva Marco per a les polítiques de l'aigua a la Demarcació de Balears. Conselleria de Medi Ambient. Govern de Les Illes Balears. 196 p
23. A Mallorca es perd una de cada tres tones d'aigua potable per fuites a la xarxa. El Dia de Balears. 26/09/2004.
24. Dirección General de Obras Hidráulicas y Calidad de las Aguas (2000): Libro Blanco del agua en España. Secretaría de Estado de Aguas y Costas. Ministerio de Medio Ambiente. 637 p.
25. Durán, J.J., García de Domingo, A., López-Geta, J.A., Robledo, P.A. y Soria, J.M. (2005): Humedales del Mediterráneo español: modelos geológicos e hidrogeológicos. Instituto Geológico y Minero de España.